

Het geregistreerd partnerschap

4.1 Inleiding

De periode waarin het huwelijk een maatschappelijk monopolie had, ligt achter ons. De laatste decennia is het aantal ongehuwde samenleef relaties toegenomen tot ongeveer 1,9 miljoen mensen tegenover 6,6 miljoen echtgenoten. Daarnaast kent ons recht sinds 1998 het geregistreerd partnerschap, waarvoor inmiddels in totaal – volgens cijfers van het CBS – circa 125.000 paren hebben gekozen. Juridisch gezien kan een onderscheid gemaakt worden tussen formele relaties en informele relaties. Formele relaties kenmerken zich door de aanknopng bij een formeel criterium, zoals bijvoorbeeld het sluiten van een huwelijk. In Nederland kennen we twee typen formele relatievormen: het huwelijk en het geregistreerd partnerschap. Voor beide geldt dat naast de aanknopng bij een formeel criterium, de tussenkomst van de staat verplicht is. Het aangaan van een huwelijk en geregistreerd partnerschap vereist het verplicht doorlopen van de procedure bij de burgerlijke stand. Informele relaties zijn die relaties waar geen aanknopng aan een formeel, maar een materieel, dus feitelijk, criterium plaatsvindt. Het ongehuwd samenwonen is daarvan het meest voorkomende voorbeeld. Dit soort relaties is alleen maar vast te stellen aan de hand van de feiten van het geval. Tussenkomst van de staat is geen voorwaarde en iedereen die wil gaan samenwonen, kan dat zonder voorwaarden doen. De laatste decennia is het aantal ongehuwde samenwoonrelaties sterk toegenomen. Voor degenen die ongehuwd samenleven gelden geen speciale regels in Boek 1 BW. De interne relatie tussen de partners wordt beheerst door het algemene vermogensrecht. Er geldt dus bijvoorbeeld geen wettelijke alimentatieplicht na een relatiebreuk.¹ In de notariële rechtspraktijk zijn diverse samenlevingscontracten ontwikkeld. Ongeveer 50% van de ongehuwde samenwoners heeft een notarieel samenlevingscontract.²

4.2 Totstandkoming Titel 5A van Boek 1 BW

Tot 1998 was er voor personen van hetzelfde geslacht geen enkele mogelijkheid om hun relatie te formaliseren. Paren van gelijk geslacht konden vanouds niet trouwen vanwege het huwelijksbeletsel dat het de echtgenoten van verschillend geslacht

1 Hoge Raad 9 januari 1987, NJ 1987, 927, m.nt. E.A.A. Luijten en recent Hoge Raad 14 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:CA2925.

2 Zie over ongehuwd samenwonen: Autar, Kolkman en Schrama (red.) 2013; Schrama 2011, p. 245-268; Forder 2000; Schrama 2000 en Schrama 2004.

moeten zijn. Aldus besliste ook de Hoge Raad in 1990, maar hij overwoog daarbij dat het onvoldoende gerechtvaardigd kan zijn dat een bepaald rechtsgevolg wel aan het huwelijk wordt verbonden, maar niet aan het duurzaam samenleven van twee personen van hetzelfde geslacht. Een dergelijk vraagstuk ging de rechtsvormende taak van de rechter echter te boven.³ De wetgever heeft de handschoen opgepakt en dit heeft geresulteerd in de introductie van het geregistreerd partnerschap, in Titel 5A van Boek 1 BW. Daaraan ging een periode vooraf waarin verschillende ideeën geopperd zijn om dit probleem op te lossen.

Op 8 juni 1994 bood de regering aan de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot invoering van de registratie van een samenleving aan.⁴ De regering kwam hiermee tegemoet aan de in de praktijk bestaande behoefte aan publieke erkenning van relaties tussen twee personen, waarin de betrokkenen duurzame verantwoordelijkheid voor elkaar op zich nemen. Die behoefte was onder andere gebleken uit de toename van het aantal door gemeenten ingestelde samenlevingsregistraties voor personen die niet konden trouwen. Aan zo'n registratie verbond de wet echter geen rechtsgevolg. De door de regering beoogde registratie zou wel rechtsgevolgen hebben en daarmee dus van een andere orde zijn dan het samenlevingscontract, waarvan partijen zelf de inhoud bepalen. In het oorspronkelijke wetsvoorstel was het geregistreerd partnerschap opengesteld voor twee personen van dezelfde kunne en voor twee personen, die niet kunnen huwen, omdat ze te nauw verwant zijn (art. 1:41 BW). Uit de in september 1995 verschenen notitie 'Leefvormen in het familierecht' bleek, dat het kabinet zich nogmaals beraadde op deze afbakening van doelgroepen.⁵ Bij nauwe verwanten – (groot)ouders en (klein)kinderen – zou er nauwelijks behoefte bestaan aan de mogelijkheid tot registratie. Bij personen die wel kunnen maar niet willen trouwen – geen doelgroep van het oorspronkelijke voorstel – wellicht juist wel. De uiteindelijk op 1 juli 1997 door de Eerste Kamer aanvaarde mogelijkheid om een geregistreerd partnerschap te sluiten, stond open voor personen van gelijk geslacht, maar ook – en dit was niet onomstreden⁶ – voor personen van verschillend geslacht die niet willen huwen. Nauwe bloedverwanten werden echter uitgesloten van het geregistreerd partnerschap.

Het geregistreerd partnerschap is geregeld bij de Wet van 5 juli 1997 houdende wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemingsdaarvan van bepalingen voor het

3 Hoge Raad 19 oktober 1990, NJ 1992, 129, m.nt. E.A.A. Lijten en E.A. Alkema.

4 *Kamerstukken*, 23 761. Zij gaf daarmee uitvoering aan het standpunt dat het kabinet had ingenomen ten aanzien van het advies 'Leefvormen' (1992) van de Commissie voor de Toetsing van Wetgevingsprojecten inzake Leefvormen (Commissie-Kortmann-I); *Kamerstukken II* 1992/1993, 22 700, nr. 3.

5 Notitie van 7 september 1995; *Kamerstukken II* 1994/1995, 22 700, nr. 5. Zie ook de Nota van Wijziging van 7 september 1995, 23 761, nr. 5.

6 Zie bijvoorbeeld Lijten 1998, p. 165 en Lokin 1998, p. 66.

geregistreerd partnerschap.⁷ Deze wet is op 1 januari 1998 in werking getreden.⁸ Het geregistreerd partnerschap is opgenomen in Titel 5A van Boek 1 BW. De invoering ervan noodzaakte tot wijziging van andere onderdelen van Boek 1 BW (in het bijzonder in Titel 5) en van vele andere wetten. In verband met de omvang van deze aanpassingen is een aparte aanpassingswet gemaakt, waar echter her en der bepaalde bepalingen over het hoofd gezien zijn.⁹

In de parlementaire stukken is steeds benadrukt dat het geregistreerd partnerschap en het huwelijk gelijkwaardig zijn. Het geregistreerd partnerschap is naast het huwelijk een nieuwe burgerlijke staat, een instituut.¹⁰ De gevolgen die de wet aan het geregistreerd partnerschap verbindt zijn vrijwel gelijk aan die van het huwelijk, oorspronkelijk met uitzondering van die ten aanzien van de familierechtelijke betrekkingen met kinderen (hetgeen bij wet van 2014 overigens is aangepast, waarover hierna meer). Een tweede verschil is dat een geregistreerd partnerschap onder voorwaarden zonder rechterlijke tussenkomst kan worden beëindigd. Tot slot kan een geregistreerd partnerschap in andere jurisdicties niet erkend worden of andere rechtsgevolgen hebben. Verder is er een veelvoud aan kleine verschillen, deels bedoeld, deels onbedoeld.

Hier hield de ontwikkeling echter niet op. Wat in de jaren negentig nog ondenkbaar leek, bleek in 2001 werkelijkheid te worden: het huwelijk werd opengesteld voor paren van gelijk geslacht. Dat plaatste de wetgever voor de vraag naar het bestaansrecht van het geregistreerd partnerschap, primair bedoeld om gelijke mogelijkheden voor paren van gelijk geslacht te realiseren. In eerste instantie besloot de wetgever de ontwikkelingen inzake het geregistreerd partnerschap aan te kijken, nu er een kennelijke behoefte aan het instituut was, in afwachting van een wetsevaluatie.¹¹ Aldus werd de beslissing over de toekomst van het geregistreerd partnerschap vooruitgeschoven tot na evaluatie van de wetgeving, die in 2006 plaatsvond, dus acht jaar na de inwerkingtreding van de wet. Op basis van de evaluatie heeft de wetgever besloten het geregistreerd partnerschap in ongewijzigde vorm in stand te houden. De minister wees hierbij op het feit dat uit de evaluatie naar voren kwam, dat het geregistreerd partnerschap een meer zakelijke betekenis heeft voor paren, die afwijkt van het huwelijk met zijn van oudsher symbolische betekenis en traditie. Het geregistreerd partnerschap kan dus een alternatief bieden waaraan behoefte bestaat. In de literatuur is echter van verschillende zijden gepleit voor

7 *Stb.* 1997, 324.

8 Bij Besluit van 17 december 1997, *Stb.* 661. De wet had onmiddellijke werking maar geen terugwerkende kracht. Zie voor het overgangsrecht Verstappen, *FJR* 1997, p. 277 en 278 en Vlaardingebroek, *FJR* 1998, p. 64.

9 De Wet van 17 december 1997, *Stb.* 660, houdende aanpassing van wetgeving aan de invoering van het geregistreerd partnerschap in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (Aanpassingswet geregistreerd partnerschap; *Kamerstukken*, 25 407). Inwerkingtredingsbesluit van 19 december 1997, *Stb.* 746.

10 *Kamerstukken II* 1996/1997, 23 761, nr. 11, punt 6.

11 Die behoefte werd afgeleid uit het feit dat er in de drie jaar na inwerkingtreding in totaal 4433 heteroseksuele paren voor deze relatievorm hadden gekozen: Scherf 1999.

afschaffing.¹² Uit de evaluatie kwam ook een aantal andere punten naar voren die aandacht van de wetgever behoeften.¹³ De meeste daarvan zijn inmiddels geregeld met een nieuwe wet die per 1 april 2014 in werking is getreden.¹⁴ Het belangrijkste punt is daarbij dat nu de ouderschapspresumptie ook voor geregistreerde partners geldt.

4.3 Het aangaan van een geregistreerd partnerschap

Met de inwerkingtreding van de Wet tegengaan huwelijksdwang per 5 december 2015 is een aantal vereisten gewijzigd voor het aangaan van een geregistreerd partnerschap.¹⁵ Ook de Wet van 1 september 2015 (Wet elektronische dienstverlening burgerlijke stand; Wet van 8 oktober 2014, *Stb.* 380) heeft het een en ander gewijzigd. Hierna wordt daaraan aandacht besteed.

4.3.1 De voorwaarden

Art. 1:80a BW is door de beide bovengenoemde wetten flink aangepast. Het basis-idee is echter hetzelfde gebleven: de regels inzake het aangaan van een huwelijk zijn van overeenkomstige toepassing. Dit blijkt uit art. 1:80a lid 6 BW dat onder meer art. 1:31, 1:32, 1:37-1:39 en 1:41 en 1:41a BW van overeenkomstige toepassing verklaart. Art. 1:33 en 1:42 BW worden hier niet genoemd, maar de strekking ervan geldt vanzelfsprekend ook voor het geregistreerd partnerschap. We vinden deze verboden dan ook terug in art. 1:80a lid 1 en 2 BW. Een persoon kan tegelijkertijd slechts met één andere persoon van hetzelfde of andere geslacht een geregistreerd partnerschap aangaan (art. 1:80a lid 1 BW) en degenen die een geregistreerd partnerschap aangaan, mogen niet tegelijkertijd gehuwd zijn (art. 1:80a lid 2 BW).

Art. 1:31 BW betreffende de huwelijksleeftijd is van toepassing op het geregistreerd partnerschap en dat betekent sinds 5 december 2015 dat minderjarigen geen geregistreerd partnerschap meer kunnen aangaan. De regels over de toestemming van ouders zijn daarmee overbodig geworden. De toepasselijkheid van art. 1:32 BW impliceert dat partijen in staat moeten zijn hun wil te bepalen en de betekenis van de registratie te begrijpen. Indien een aanstaande echtgenoot onder curatele staat zijn art. 1:37-1:39 BW van overeenkomstige toepassing.

12 Nuytink 2008, p. 306-312; Schrama 2010, p. 1703-1740; Van Mourik en Verstappen 2006, p. 19. Ook de Raad van State was kritisch: *Kamerstukken II* 1998/1999, 26 672, B. Recent wordt echter de opvatting van de regering dat het geregistreerd partnerschap bestaansrecht heeft herhaald: *Kamerstukken II* 2012/2013, 33 526, nr. 6.

13 Boele-Woelki, Curry-Summer, Jansen en Schrama 2007.

14 Wet van 27 november 2013, *Stb.* 486 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering mede in verband met de evaluatie van de Wet openstelling huwelijk en de Wet geregistreerd partnerschap.

15 *Kamerstukken II* 2012/2013, 33 488, nr. 3: Wetsvoorstel Wijziging van Boek 1 en Boek 10 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de huwelijksleeftijd, de huwelijksbeletselen, de nietigverklaring van een huwelijk en de erkenning van in het buitenland gesloten huwelijken (Wet tegengaan huwelijksdwang). Zie ook *Kamerstukken I* 2013/2014, 33 488, A.

4.3.2 De aangifte

Aanstaande geregistreerde partners moeten hun voornemen een geregistreerd partnerschap aan te gaan bij de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar maken. De wet spreekt niet meer van een aangifte, maar feitelijk verandert er door de terminologische wijziging niet zoveel. Wel is het eenvoudiger geworden om dit voornemen kenbaar te maken, zoals blijkt uit art. 1:44 BW, dat van overeenkomstige toepassing is op het aangaan van een geregistreerd partnerschap (zie art. 1:80a lid 6 BW).¹⁶ Digitale aangifte is hiermee mogelijk geworden, maar is mede afhankelijk van de vraag of de betreffende gemeente deze mogelijkheid biedt. De partners geven bij het kenbaar maken van hun voornemen aan in welke gemeente het partnerschap gesloten zal worden (art. 1:44 lid 1 sub j BW). In art. 1:44 BW is opgesomd welke gegevens de partners moeten overleggen bij het kenbaar maken van hun voornemen.

De Lex Christina (art. 1:44 lid 2 BW) is ook van toepassing op het geregistreerd partnerschap. Wanneer de aanstaande geregistreerde partners, van wie ten minste één de Nederlandse nationaliteit bezit, buiten Nederland woonplaats hebben en in een Nederlandse gemeente een geregistreerd partnerschap met elkaar willen aangaan, geschiedt de aangifte bij de ambtenaar van de burgerlijke stand te Den Haag.

Wat betreft de overige formaliteiten die aan de registratie moeten voorafgaan zijn art. 1:45-1:49 BW van overeenkomstige toepassing (art. 1:80a lid 6 BW). Indien aan de ambtenaar van de burgerlijke stand een van de beletselen bekend is (geestvermogens, monogamie, verwantschap), of wanneer partijen niet beiden hun toestemming tot het geregistreerd partnerschap vrijelijk zullen geven, mag hij niet meewerken aan een registratie en mag hij niet de daaraan voorafgaande formaliteiten verrichten, ook al zou geen stuiting hebben plaatsgehad (art. 1:80a lid 4 laatste deel BW).

4.3.3 Stuiting

Ook een partnerschapsregistratie kan worden gestuit en wel op dezelfde gronden als een huwelijk, dus bij een registratiebeletsel of ter voorkoming van een schijnregistratie (vergelijk art. 1:50 BW). Een partnerschapsregistratie kan immers worden gestuit, indien partijen niet de vereisten in zich verenigen om de registratie aan te gaan, dan wel wanneer het oogmerk van de aanstaande geregistreerde partners, of één hunner, niet is gericht op de vervulling van de door de wet aan de partnerschapsregistratie verbonden plichten, doch op het verkrijgen van toelating tot Nederland (art. 1:80a lid 5 BW). Met de inwerkingtreding van de Wet tegengaan huwelijksdwang (33 488) is een nieuwe grond voor stuiting toegevoegd, namelijk wanneer partijen niet beiden hun vrije toestemming tot het geregistreerd partnerschap zullen geven, aldus art. 1:80a lid 4 BW. Op een stuiting van een registratie zijn

¹⁶ Hierdoor kon het oude art. 1:80a lid 4 BW vervallen.

art. 1:51-1:53 BW – over de bevoegdheid c.q. plicht tot stuiting van een huwelijk – van overeenkomstige toepassing, met uitzondering van art. 1:53 lid 1 BW. In plaats daarvan bepaalt lid 4 van art. 1:80a BW dat het openbaar ministerie verplicht is een partnerschapsregistratie te stuiten, indien het met een van de in art. 1:31, 1:32, 1:41 en 1:80a lid 1 en 2 BW omschreven beletselen bekend is.

Ingevolge art. 1:80a lid 4 BW zijn ook art. 1:54-1:56 BW – over de wijze van stuiting, de opheffing en de gevolgen van de stuiting van een huwelijk – van overeenkomstige toepassing op de stuiting van een partnerschapsregistratie.

4.3.4 De registratie

Registratie van partnerschap geschiedt bij een akte van registratie van partnerschap, opgemaakt door een ambtenaar van de burgerlijke stand (art. 1:80a lid 3 BW). Het betreft hier een akte van de burgerlijke stand, die grote gelijkenis vertoont met de huwelijksakte. Voor deze akte is een nieuw register van de burgerlijke stand ingevoerd: het register van geregistreerde partnerschappen.¹⁷

Ingevolge art. 1:80a lid 5 BW zijn art. 1:58 en 1:62-1:66 BW van overeenkomstige toepassing op de registratie. Registratie is derhalve pas mogelijk vanaf de veertiende dag na de datum waarop het voornemen van het aangaan van een geregistreerd partnerschap bij de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar is gemaakt (behoudens dispensatie van deze wachttijd) en vindt plaats in het openbaar in het gemeentehuis, in tegenwoordigheid van ten minste twee en ten hoogste vier meerderjarige getuigen (dan wel in een bijzonder huis binnen dezelfde gemeente met zes meerderjarige getuigen). De namen en adressen van de getuigen dienen bij het kenbaar maken van het voornemen te worden opgegeven (art. 1:80a lid 5 jo. art. 1:44 lid 1 sub h BW). Art. 1:63 BW, dat de tegenwoordigheid van getuigen voorschrijft, is van overeenkomstige toepassing verklaard, omdat ook bij het aangaan van een partnerschap veelal behoefte zal bestaan aan enig ceremonieel vertoon. Degenen die hun relatie laten registreren moeten in persoon voor de ambtenaar van de burgerlijke stand verschijnen, maar met toestemming van de Minister van Veiligheid en Justitie is ook registratie 'met de handschoen' mogelijk.

Art. 1:67 BW is niet van overeenkomstige toepassing verklaard, maar dit betekent niet dat bij de registratie geen verklaring behoeft te worden afgelegd waaruit blijkt dat partijen instemmen met het geregistreerd partnerschap. Het betekent slechts dat deze verklaring niet aan een vorm is gebonden. In de memorie van toelichting is het volgende opgemerkt: "Bij de registratie verklaren partijen hun samenleving geregistreerd te willen zien met de gevolgen die de wet daaraan verbindt. De wet spreekt zich niet uit over de meer of minder plechtige vormgeving van het afleggen van de desbetreffende verklaringen. Hieraan kan naar behoefte vorm worden gegeven. Daarbij zal, in het kader van de haar toekomstige bevoegdheden, de ge-

17 Wijziging Besluit burgerlijke stand 1994, *Stb.* 1997, 747. De wijzigingen traden in werking op 1 januari 1998.

meente uiteraard rekening kunnen houden met de wens van de betrokkenen.¹⁸ Sterker nog: indien de partners een plechtigheid met hetzelfde karakter als de huwelijksplechtigheid op prijs stellen, heeft de gemeente niet de vrijheid hiervan af te zien op de grond dat de wijze van aangaan van een huwelijk behoort af te wijken van de wijze van aangaan van een registratie.¹⁹ Art. 1:68 BW is evenmin van toepassing. Een kerkelijke inzegening van het partnerschap kan derhalve aan de registratie voorafgaan.²⁰ Deze punten zijn ook na inwerkingtreding op 1 april 2014 van de nieuwe wet, overigens zonder inhoudelijke motivering, ongewijzigd gebleven.²¹

Op het bewijs van het bestaan van de partnerschapsregistratie zijn art. 1:78 en 1:79 BW van overeenkomstige toepassing (art. 1:80a lid 7 BW).

4.3.5 Nietigverklaring

Ook een partnerschapsregistratie kan nietig verklaard worden. Op deze nietigverklaring zijn vrijwel alle bepalingen die de nietigverklaring van een huwelijk regelen van toepassing (art. 1:80a lid 6 BW).²² Zie voor een voorbeeld de beschikking van de Rechtbank Den Haag van 21 februari 2011²³ waarin het geregistreerd partnerschap nietig werd verklaard vanwege dementie van de man. De rechtbank achtte de vrouw geen partner te goeder trouw in de zin van art. 1:77 lid 2 sub b BW. De Rechtbank Gelderland wees het verzoek tot nietigverklaring op grond van dwaling af, omdat het geen dwaling inzake de identiteit betrof, maar de eigenschappen van de partner.²⁴ De Rechtbank Noord-Holland wees een dergelijk verzoek ook af, omdat het een dwaling met betrekking tot de rechtsgevolgen van het geregistreerd partnerschap betrof.²⁵ De verruiming van de kring personen die een verzoek tot nietigverklaring kunnen indienen tot alle bloedverwanten in de rechte lijn (en niet alleen in de opgaande lijn), geldt dus ook voor het geregistreerd partnerschap (art. 1:69 BW). Het voorgaande houdt ook in dat dwang, net als bij het huwelijk, een grond is geworden voor nietigverklaring van een geregistreerd partnerschap. De ratio daarvan is, afgezien van het feit dat men beide regelingen gelijk wil houden, niet erg inzichtelijk. Immers, een dwang-geregistreerd partnerschap ligt niet in de rede. Mocht het openbaar ministerie op een zeer uitzonderlijk geval stuiten, dan kunnen ze nietigverklaring verzoeken, nadat ze de partners in de gelegenheid gesteld hebben hun mening kenbaar te maken over de wenselijkheid van zo'n verzoek door het openbaar ministerie. De termijn voor het indienen van een verzoek tot nietigverklaring op grond van dwang is verhoogd naar drie jaar van samenwoning

18 Kamerstukken II 1993/1994, 23 761, nr. 3, p. 8.

19 Verslag van een schriftelijk overleg, Kamerstukken II, 23 761, nr. 11, p. 9.

20 Zie hierover Loonstein, FJR 2005, 5.

21 Kamerstukken II 2012/2013, 33 526, nr. 3 en 6.

22 Zo oordeelde Rechtbank Assen 7 december 1999, EB 2000, nr. 3, p. 5-6 afwijzend op een verzoek tot nietigverklaring van een geregistreerd partnerschap op grond van dwaling. Zie verder 3.10.

23 Rechtbank Den Haag 21 februari 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BP7696.

24 Rechtbank Gelderland 16 februari 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:721.

25 Rechtbank Noord-Holland 12 oktober 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:8300.

zonder dwang gericht op instandhouding van het huwelijk (art. 1:71 lid 3 laatste deel BW).

4.4 De rechtsgevolgen van het geregistreerd partnerschap

Door het geregistreerd partnerschap ontstaat – evenals door huwelijk – tussen de ene partner en de bloedverwanten van de andere partner aanverwantschap op de voet van art. 1:3 lid 2 BW. Een verschil tussen huwelijk en geregistreerd partnerschap was tot 1 april 2014 dat in art. 1:3 lid 3 was opgenomen dat de ontbinding van een huwelijk de aanverwantschap niet doet eindigen, maar voor het geregistreerd partnerschap was dat niet expliciet bepaald. Dat verschil is per genoemde datum dus rechtgetrokken. Ook wat betreft de bevoegdheid tot het voeren van elkaars geslachtsnaam zijn geregistreerde partners gelijkgesteld met gehuwde partners (art. 1:9 BW). Op een geregistreerd partnerschap zijn de Titels 6-8 van Boek 1 BW van overeenkomstige toepassing (art. 1:80b BW). De bepalingen over de rechten en verplichtingen van echtgenoten gelden dus ook voor geregistreerde partners²⁶ en het gehele huwelijksvermogensrecht is op hun geregistreerd partnerschap van toepassing. Indien de partners vóór de registratie geen partnerschapsvoorwaarden bij de notaris hebben opgemaakt, zal tussen hen de wettelijke of algehele gemeenschap van goederen bestaan.²⁷ De partners zijn verplicht elkaar te onderhouden en worden ook in het erfrecht gelijkgesteld met echtgenoten.²⁸

De toepasselijkheid van art. 1:82 BW (zorgplicht voor kinderen) impliceert dat de partners jegens elkaar verplicht zijn tot de verzorging en opvoeding van 'de tot het gezin behorende' minderjarige kinderen en de voorziening in de kosten daarvan. De verplichting geldt dus niet alleen voor de eigen of gemeenschappelijke kinderen, maar ook voor de kinderen van de partner, de stiefkinderen. De onderhoudsplicht van de stiefouder geldt ingevolge art. 1:395 BW ook voor de geregistreerde partner.²⁹ Ook heeft het geregistreerd partnerschap, net als het huwelijk, belangrijke rechtsgevolgen op andere terreinen, waaronder het belastingrecht³⁰ en sociale zekerheidsrecht.

4.5 Het einde van het geregistreerd partnerschap

Evenals het huwelijk eindigt het partnerschap door de dood, alsmede door vermissing van één der partners en een daarop gevolgd nieuw geregistreerd partnerschap

26 Deze bepalingen zijn gewijzigd bij de Wet van 31 mei 2001, *Stb.* 2001, 275 (*Kamerstukken*, 23 761) tot wijziging van de Titels 6 en 8 van Boek 1 BW (rechten en plichten echtgenoten en geregistreerde partners), in werking getreden op 22 juni 2001. Daarbij verviel onder meer de samenwoningplicht (art. 1:83 (oud) BW).

27 Art. 1:93 jo. art. 1:80b BW. Zie ook Verstappen, *FJR* 1997, p. 279.

28 Art. 4:8 lid 1 BW, 1 januari 2003 in werking getreden.

29 Deze bepaling is in die zin gewijzigd bij de Wet van 21 december 2000 (Wet Openstelling huwelijk), *Stb.* 2001, 9. Zie ook 4.6.3.

30 Zie Hoge Raad 15 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013: BY0548 waarin het aangaan van een geregistreerd partnerschap voor één dag om overdrachtsbelasting te vermijden als *fraus legis* werd aangemerkt.

of huwelijk van de andere partner, overeenkomstig de bepalingen van afdeling 2 van Titel 18 van Boek 1 BW (art. 1:80c jo. art. 1:149 BW).

Daarnaast kan een geregistreerd partnerschap worden ontbonden door de rechter op verzoek van de partners of een van hen (art. 1:80c sub d BW) of beëindigd worden met wederzijds goedvinden door inschrijving door de ambtenaar van de burgerlijke stand van een door beide partners en een of meer advocaten of notarissen ondertekende en gedateerde verklaring waaruit blijkt dat en op welk tijdstip de partners omtrent de beëindiging van het geregistreerd partnerschap een overeenkomst hebben gesloten (art. 1:80c sub c BW). Ten slotte eindigt het partnerschap door omzetting ervan in een huwelijk (art. 1:80c sub e jo. art. 1:80g lid 3 BW).

Art. 1:80c BW, waarin opgenomen de vijf wijzen waarop een partnerschapsregistratie eindigt, stemt in grote lijnen overeen met art. 1:149 BW betreffende het einde van een huwelijk. Anders dan het huwelijk kan het geregistreerd partnerschap echter ook worden beëindigd zonder tussenkomst van de rechter (art. 1:80c sub c BW) en bestaat er bij het geregistreerd partnerschap niet een met de scheiding van tafel en bed vergelijkbare figuur en dus evenmin een regeling ter zake van de ontbinding daarna.³¹ Hierna wordt nader ingegaan op de diverse wijzen waarop het geregistreerd partnerschap kan eindigen.

4.5.1 Beëindiging met wederzijds goedvinden

In de vorm van de beëindiging met wederzijds goedvinden (art. 1:80d BW) kent het geregistreerd partnerschap een mogelijkheid tot beëindiging zonder tussenkomst van de rechter. Deze optie bestaat niet voor echtgenoten, al zijn er plannen om dit ook voor echtgenoten onder voorwaarden mogelijk te maken.³² Deze mogelijkheid is met de inwerkingtreding van de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding beperkter geworden.³³ De beëindiging met wederzijds goedvinden van een geregistreerd partnerschap is niet meer mogelijk als de geregistreerde partners, al dan niet gezamenlijk, gezag over een of meer van hun gezamenlijke minderjarige kinderen uitoefenen of zij ingevolge art. 1:253sa of 1:253t BW het gezag gezamenlijk uitoefenen over een of meer kinderen (art. 1:80c lid 3 BW). In dat geval zal aan de rechter de ontbinding van het geregistreerd partnerschap moeten worden verzocht. Dit kan zowel op eenzijdig als gemeenschappelijk verzoek, zie art. 1:80c sub d BW.

31 Zie 5.9 en 5.10.

32 Zie 5.12 en het Wetsvoorstel Scheiden zonder rechter, *Kamerstukken II 2014/2015*, 34 118, nr. 1-5. Sinds maart 2015 ligt de behandeling in de Tweede Kamer stil. Overigens wordt in dit wetsvoorstel de verplichting niet overgenomen die geldt bij de beëindiging met wederzijds goedvinden van het geregistreerd partnerschap ex art. 1:80c BW om aan de ABS een door een of meer advocaten of notarissen ondertekende verklaring te overleggen, waaruit blijkt dat de partners omtrent de beëindiging van het geregistreerd partnerschap een overeenkomst hebben gesloten (art. 1:80c lid 1 sub c BW).

33 Wet van 27 november 2008, *Stb. 2008*, 500.

Bij de beëindiging van het partnerschap met wederzijds goedvinden dient men te onderscheiden 'de overeenkomst' waarbij partijen hebben besloten tot de beëindiging (art. 1:80d BW) en 'de verklaring' waaruit die overeenkomst blijkt (art. 1:80c sub c BW).

Deze verklaring moet door beide partijen én een of meer advocaten of notarissen zijn opgemaakt en door hen en partijen zijn ondertekend. Uit de verklaring moet blijken dat de partners omtrent de beëindiging een overeenkomst hebben gesloten en op welk tijdstip dit is gebeurd. De vereisten, waaraan die overeenkomst moet voldoen, staan in art. 1:80d BW.

De overeenkomst moet – op straffe van nietigheid – de verklaring van beide partners bevatten, dat hun geregistreerd partnerschap duurzaam ontwricht is en dat zij het willen beëindigen (art. 1:80d lid 1 BW). De wilsovereenstemming ten aanzien van de duurzame ontwrichting van hun partnerschap en de beëindiging als gevolg daarvan is derhalve een essentieel element van de overeenkomst tot beëindiging van het geregistreerd partnerschap. Indien deze wilsovereenstemming niet bestaat, kan niet worden gesproken van een beëindiging met wederzijds goedvinden en rest de partner, die het partnerschap wenst te beëindigen, slechts de gang naar de rechter voor de gerechtelijke ontbinding van het partnerschap.³⁴

In lid 1 van art. 1:80d BW wordt aangegeven welke onderwerpen in de overeenkomst aan de orde kunnen komen. De opsomming stemt grotendeels overeen met de gebruikelijke inhoud van het zogenaamde echtscheidingsconvenant bij een scheidingsprocedure op gemeenschappelijk verzoek. Het betreft hier dus onderwerpen als de partneralimentatie, het voortgezet gebruik van de gemeenschappelijke woning, de vermogensrechtelijke afwikkeling en de verevening of verrekening van pensioenrechten. De opsomming is niet limitatief en vrijblijvend in die zin, dat partners ter zake wel of geen regelingen in hun overeenkomst kunnen opnemen.

Op een beëindiging van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden zijn ingevolge art. 1:80d lid 2 BW de volgende bepalingen uit afdeling 2 van Titel 9 over de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding van overeenkomstige toepassing:

- art. 1:155 BW, de pensioenverevening;
- art. 1:157 lid 4 en 6 BW, alimentatietermijnen;
- art. 1:158 BW, alimentatieovereenkomst;
- art. 1:159 lid 1 en 3 BW, het beding tot niet-wijziging van de alimentatieovereenkomst;
- art. 1:159a BW, het verhaal krachtens de Wet werk en bijstand;
- art. 1:160 BW, het einde van de alimentatieplicht bij nieuw huwelijk, geregistreerd partnerschap of concubinaat; en
- art. 1:164 BW, de schadeplicht bij benadeling van de gemeenschap.³⁵

³⁴ Zie 4.5.2.

³⁵ Deze bepalingen worden besproken in hoofdstuk 5.

Let wel, de limiteringsbepalingen voor alimentatie in art. 1:157 lid 4 en 6 en art. 1:158 BW zijn ook van toepassing op de beëindiging van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden sinds de inwerkingtreding van de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding per 1 maart 2009 (*Stb.* 2008, 500; *Kamerstukken* 30 145).

Formeel eindigt het geregistreerd partnerschap pas door de inschrijving van de in art. 1:80c sub c BW bedoelde verklaring in de registers van de burgerlijke stand. Die inschrijving is slechts mogelijk indien de verklaring uiterlijk drie maanden na het sluiten van de overeenkomst de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft bereikt (art. 1:80d lid 3 BW).³⁶

4.5.2 Ontbinding door de rechter

De ontbinding van het geregistreerd partnerschap door een rechterlijke uitspraak is geregeld in art. 1:80e BW. Deze regeling is analoog aan de echtscheiding (sregeling). Deze analogie blijkt reeds uit de van overeenkomstige toepassingsverklaring van veel materiële scheidingsbepalingen, te weten art. 1:151 BW (de duurzame ontwrichting als ontbindingsgrond),³⁷ art. 1:153 BW (over het verlies van een vooruitzicht op pensioenrechten), art. 1:155 BW (over de verevening van pensioenrechten), art. 1:157-1:160 BW (over de partneralimentatie), art. 1:164 en 1:165 BW (art. 1:80e lid 1 BW). Bovendien zijn ingevolge art. 828 Rv op het eenzijdige verzoek tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap ook de bepalingen van het scheidingsprocesrecht (art. 815-827 Rv) van overeenkomstige toepassing.³⁸

Indien het geregistreerd partnerschap door de rechter wordt ontbonden, zijn ook art. 1:157-1:160 BW integraal van toepassing. Op verzoek van de partner, die niet voldoende inkomsten tot zijn levensonderhoud heeft, noch zich in redelijkheid kan verwerven, kan de rechter derhalve een uitkering toekennen ten laste van de andere partner, mits deze draagkracht heeft (art. 1:157 BW). Partijen kunnen daarover ook een overeenkomst sluiten (art. 1:158-1:159 BW).

De ontbinding van een geregistreerd partnerschap komt tot stand door inschrijving van de ontbindingsbeschikking in de registers van de burgerlijke stand. De inschrij-

36 Vergelijk de termijn van zes maanden in art. 1:163 lid 3 BW, welke bepaling ingevolge art. 1:80e lid 2 BW van overeenkomstige toepassing is bij de ontbinding van een geregistreerd partnerschap; zie 4.5.2.

37 Ingevoegd bij de Wet van 13 december 2000, *Stb.* 2001, 11.

38 Met uitzondering van art. 819 Rv en de bepalingen, die verband houden met de minderjarige kinderen. Inmiddels heeft Rechtbank Maastricht (ECLI:NL:RBMAA:2004:AO3414) op 8 januari 2004 art. 828 Rv wegens strijd met art. 8 EVRM buiten beschouwing gelaten en een voorlopige voorziening met betrekking tot minderjarige kinderen getroffen in het kader van de ontbinding van een geregistreerd partnerschap. Ook Rechtbank Leeuwarden heeft op 12 november 2003, ECLI:NL:RBLEE:2003:AN8913, beslist op een nevenverzoek betreffende minderjarige kinderen, dat op grond van art. 828 Rv jo. art. 1:253aa BW op zich niet toewijsbaar zou zijn. Sinds 1 maart 2009 zijn de bepalingen betreffende kinderen ook van toepassing verklaard bij de gerechtelijke ontbinding van het geregistreerd partnerschap.

ving geschiedt op verzoek van partijen of van één van hen. Doordat art. 1:163 lid 3 BW van overeenkomstige toepassing is verklaard, moet de beschikking in de registers van de burgerlijke stand worden ingeschreven binnen een halfjaar nadat deze in kracht van gewijsde is gegaan (art. 1:80e lid 2 BW).

Beëindiging van het geregistreerd partnerschap door scheiding kan gevolgen hebben voor de bevoegdheid tot het voeren van de geslachtsnaam van de ex-partner (art. 1:9 lid 2 en 3 BW).

4.5.3 De omzetting van het geregistreerd partnerschap in een huwelijk

Bij de Wet Openstelling huwelijk³⁹ was – door invoeging van art. 1:77a en 1:80f BW, thans art. 1:80g BW – tevens voorzien in een eenvoudige wijze van omzetting van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap en omgekeerd. Per 1 maart 2009⁴⁰ is de omzettingmogelijkheid van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap, art. 1:77a BW, vervallen, zodat een flitsscheiding, die behoorlijk populair was, niet meer mogelijk is.

Indien twee personen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar maken dat zij hun geregistreerd partnerschap omgezet wensen te zien in een huwelijk, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand ter zake een akte van omzetting opmaken, aldus art. 1:80g lid 1 BW. Ingevolge deze bepaling geldt ook de Lex Christina.⁴¹ Ook zijn art. 1:65 en 1:66 BW van overeenkomstige toepassing (art. 1:80g lid 2 BW). Dit geldt (andermaal) niet voor art. 1:67 BW.⁴² Dit impliceert, dat de traditionele omschrijving van wat 'een huwelijk' is, niet alleen achterhaald is door de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, maar ook door de omzettingmogelijkheid. Van een huwelijk is ook sprake na een omzetting van een geregistreerd partnerschap in een huwelijk en niet slechts wanneer het is voltrokken met inachtneming van art. 1:67 BW.⁴³

Ingevolge art. 1:80g lid 3 BW is er geen 'vogelvrije' periode tussen de beëindiging van het partnerschap en de aanvang van het huwelijk. De partners gaan thans van rechtswege van de ene burgerlijke staat over naar de andere, want een omzetting doet het geregistreerd partnerschap eindigen en het huwelijk aanvangen op het tijdstip dat de akte van omzetting in het register van huwelijken is opgemaakt.

De omzetting brengt geen wijziging in de al dan niet bestaande familierechtelijke betrekkingen met kinderen die voor de omzetting zijn geboren (art. 1:80g lid 3 BW).⁴⁴ Ergo: wie geen juridisch ouder was van de kinderen van zijn geregistreerde

39 Wet van 21 december 2000, *Stb.* 2001, 9.

40 Wet van 27 november 2008, *Stb.* 2008, 500, de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding, *Kamerstukken*, 30 145.

41 Art. 1:43 lid 1 slotzin BW; zie 3.7.1.

42 Zie ook 4.3.4.

43 Zie hierover 3.1.

44 Zie ook *Forder*, *NJB* 1999, p. 1559-1560.

partner, wordt dat ook niet door de omzetting. Hij was en blijft hun stiefouder.⁴⁵ Wie na de inwerkingtreding op 1 april 2014 van het nieuwe art. 1:199 sub a BW wel juridisch ouder is, blijft dat vanzelfsprekend ook na de omzetting in een huwelijk. Dat geldt in beginsel ook voor het gezamenlijk gezag.

4.5.4 *Reparatie geregistreerd partnerschap of reparatiehuwelijk*

Art. 1:80f BW ziet – naar analogie van art. 1:166 BW over het reparatiehuwelijk c.q. de reparatieregistratie na echtscheiding – op de situatie dat partijen, wier geregistreerd partnerschap is beëindigd, opnieuw een geregistreerd partnerschap met elkaar aangaan dan wel met elkaar in het huwelijk treden.⁴⁶

In beide gevallen herleven alle gevolgen van het geregistreerd partnerschap van rechtswege alsof er geen beëindiging heeft plaatsgehad. De beëindiging van de registratie en de daaropvolgende reparatie mogen echter niet tot benadeling van schuldeisers van de (ex-)geregistreerde partners leiden. Derhalve wordt de geldigheid van rechtshandelingen die tussen de inschrijving van de beëindiging en de nieuwe registratie of het huwelijk zijn verricht, beoordeeld naar het tijdstip van de handeling. En op het maken of wijzigen van de voorwaarden, bedoeld in Titel 8 van Boek 1 BW, vóór het aangaan van de nieuwe registratie of het huwelijk, is art. 1:119 BW van overeenkomstige toepassing.

4.6 **Geregistreerd partnerschap en ouderschap**

4.6.1 *Inleiding*

Hoewel het 'traditionele' gezin in ons land niet verdwijnt is er wel een toenemende diversiteit in leefvormen te onderkennen.⁴⁷

"Sinds het eind van de jaren zeventig hebben zich in het rechtsdenken op het terrein van het familierecht belangrijke ontwikkelingen voltrokken. De sterk op het huwelijk gerichte oriëntatie van het familierecht heeft plaatsgemaakt voor een op het familie- en gezinsleven gerichte oriëntatie, zoals dat in de maatschappij feitelijk voorkomt. Een sterk op het huwelijk geënt familierecht past in een maatschappij met een hoog huwelijkscijfer en een laag echtscheidingscijfer. De werkelijkheid is thans een andere. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking leeft niet in het gezinsverband van een huwelijk, maar in feitelijk daarvan niet te onderscheiden verbanden zonder dat er evenwel sprake is van een huwelijk. De aanpassing van het wettelijk familierecht aan deze ontwikkelingen krijgt langzamerhand ge-

45 Zie art. 1:395 BW en 4.6.3.

46 Deze bepaling is ingevoegd bij de Wet van 13 december 2000, *Stb.* 2001, 11. Voordien was deze reparatie – enigszins misleidend – geregeld in art. 1:80e lid 3 (oud) BW, dat de ontbinding van de registratie regardeert. De huidige afzonderlijke reparatiebepaling laat er geen twijfel over bestaan dat reparatie ook mogelijk is na beëindiging met wederzijds goedvinden.

47 Centraal Bureau voor de Statistiek, *Relatie en gezin aan het begin van de 21ste eeuw*, CBS: Den Haag/Heerlen 2009.

stalte." Tot zover de openingspassages van de in september 1995 verschenen notitie 'Leefvormen in het familierecht',⁴⁸ waarin de regering onder meer aankondigde, dat die andere vormen van feitelijk gezinsleven – waarin het kind (mede) wordt verzorgd en opgevoed door (een) niet-ouder(s) – wettelijk beter zullen worden beschermd.

Door de groeiende diversiteit in relatievormen kregen begrippen als gezin en leef-eenheid ook een steeds ruimere betekenis. Daarom koos het kabinet er in 1996 voor (daartoe mede genoodzaakt door de extensieve interpretatie van vooral art. 8 EVRM) om het gezin te omschrijven als 'elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen'.⁴⁹ Deze definitie geeft de kernfunctie van het gezin aan, namelijk de opvoeding en verzorging van kinderen. Het kabinet beschouwt op basis van gelijkwaardigheid, naast het traditionele gezin en het uit meer generaties bestaande gezin, ook stief-, pleeg- en eenoudergezinnen, alsmede homoseksuele ouderparen met kinderen als gezinnen, teneinde recht te doen aan de diversiteit die inmiddels in de samenleving is ontstaan. Dit betekent dat een 'gezinsbeleid' in de moderne maatschappelijke verhoudingen geen ongerechtvaardigd onderscheid maakt tussen de diverse samenlevingsvormen.

Er zou dan ook een betere wettelijke bescherming komen voor kinderen die worden verzorgd en opgevoed door twee personen van hetzelfde geslacht.⁵⁰ Met dit voornemen volgde de regering de aanbevelingen van de Commissie- Kortmann II, die pleitte voor een verdere 'aankleding' van het gezamenlijk gezag en de gezamenlijke voogdij met rechtsgevolgen binnen en buiten het familierecht. Onder strikte voorwaarden zou ook adoptie mogelijk moeten zijn.⁵¹

Wat betreft het familierecht resulteerde deze heroriëntatie reeds in 1995 in een modernisering van het gezagsrecht, maar vooral in 1998 in wetgeving op het terrein van het naam-, gezags-, afstammings- en adoptierecht, waarin de verhouding ouders/kind niet langer wordt bepaald door de burgerlijke staat van de ouders, maar door het al of niet bestaan van een familierechtelijke betrekking.⁵² Bovendien is de mogelijkheid geopend tot gezamenlijke gezagsuitoefening door een ouder en een niet-ouder,⁵³ alsmede door twee pleegouders.⁵⁴ De op 1 april 2001 in werking getreden Wet adoptie door personen van hetzelfde geslacht⁵⁵ heeft de mogelijkheden tot (partner)adoptie nog meer verruimd. Nog meer aanpassingen op dit terrein

48 Notitie van 7 september 1995, *Kamerstukken II* 1994/1995, 22 700, nr. 5.

49 *Kamerstukken II* 1995/1996, 24 887, nr. 1.

50 *Kamerstukken II* 1997/1998, 22 700, nr. 23.

51 Commissie Openstelling burgerlijk huwelijk 1997, p. 9 en 24.

52 Zo geeft ouderschap (ongeacht de burgerlijke staat van de ouders) in beginsel recht op (gezamenlijk) gezag: art. 1:251 lid 1 en 2 e.v., alsmede art. 1:252 en 1:253aa BW. Zie ook 4.6.2.

53 In art. 1:253sa en 1:253t BW. Zie ook 4.6.2.

54 In de vorm van de gezamenlijke voogdij; zie art. 1:282-1:282b BW.

55 Wet van 21 december 2000, *Stb.* 2001, 10.

hebben plaatsgevonden per 1 januari 2009⁵⁶ en per 28 februari 2009.⁵⁷ In opdracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie is onderzocht in hoeverre het in gezinnen met drie ouders nodig en wenselijk is meeroudergezag mogelijk te maken.⁵⁸ Per 1 april 2014 is een fundamentele stap gezet door ingrijpende aanpassingen van het afstammingsrecht. Op grond van deze nieuwe wetgeving is het niet langer nodig dat de meemoeder het kind adopteert. Afhankelijk van de situatie kan de meemoeder van rechtswege juridisch moeder worden of kan zij het kind erkennen. Daarmee is het eindpunt nog niet bereikt, nu de regering de Staatscommissie Herijking ouderschap heeft ingesteld, die in december 2016 een advies aan de regering hebben gepubliceerd, *Kind en ouders in de 21ste eeuw*.⁵⁹ Bovengenoemde regelgeving op het gebied van ouderschap en ouderlijk gezag staat verspreid in Boek 1 BW en wordt dan ook elders in dit boek uitvoerig besproken.⁶⁰ Daaruit zal blijken dat geregistreerde partners aanvankelijk werden beschouwd als ongehuwde ouders. Dit behoeft geen verbazing te wekken, nu de wetgever zich bij de invoering van het geregistreerd partnerschap uitdrukkelijk op het standpunt heeft gesteld, dat aan dit instituut geen rechtsgevolgen mochten worden verbonden wat betreft het ouderschap van de uit of binnen het partnerschap geboren kinderen.⁶¹ Maar gaandeweg is dit beeld gekanteld en zijn meer mogelijkheden geïntroduceerd op het terrein van gezag. Per 1 april 2014 is ook het afstammingsrecht ingrijpend gewijzigd, zowel voor paren van verschillend als gelijk geslacht, nu er van rechtswege afstamming kan ontstaan voor de geregistreerde partner van de geboortemoeder.⁶² De mannelijke partner van de moeder wordt van rechtswege juridisch vader is als het kind tijdens het geregistreerd partnerschap wordt geboren. Niet langer is nodig dat het kind erkend wordt. Kinderen geboren binnen een geregistreerd partnerschap van twee vrouwen kunnen van rechtswege twee moeders hebben, indien het kind is verwekt door kunstmatige donorinseminatie en er een verklaring met die strekking bij de geboorteaangifte wordt overgelegd (art. 1:198 lid 1 sub b BW). Is dat niet het geval, dan de meemoeder het kind erkennen.⁶³

4.6.2 Gezamenlijk gezag van geregistreerde partners

Naast een afstammingsrechtelijk gevolg kan het geregistreerd partnerschap resulteren in het van rechtswege ontstaan van gezamenlijk gezag. Ook al bestaat het

56 Wetsvoorstel 30 551, Wet verkorting adoptieprocedure en adoptie door personen van gelijk geslacht, *Stb.* 2008, 425.

57 Wet van 9 oktober 2008 tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 BW met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag, *Stb.* 2008, 410.

58 Antokolskaia, Schrama, Boele-Woelki, Bijleveld, Jeppesen de Boer en Van Rossum 2014.

59 *Kamerstukken II* 2013/2014, 33 836, nr. 2.

60 Zie in het bijzonder hoofdstuk 6 (afstamming), 7 (adoptie) en 9 (gezag).

61 *Kamerstukken II* 1993/1994, 23 761, nr. 1-3.

62 Wet van 25 november 2013, *Stb.* 480, tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het juridisch ouderschap van de vrouwelijke partner van de moeder anders dan door adoptie (*Stb.* 2013, 480).

63 W.M. Schrama, 'Een vierde trede in het familierecht? Een blik in het verleden en op de toekomst van het Nederlandse familierecht', in: K. Boele-Woelki (red.), *Actuele ontwikkelingen in het familierecht* (UCERF reeks 3), Nijmegen: Ars Aequi 2009, p. 69-91.

geregistreerd partnerschap nog niet lang, er zijn al diverse wijzigingen geweest met betrekking tot de regeling van het gezamenlijk (ouderlijk) gezag over minderjarige kinderen. Oorspronkelijk vielen zij wat betreft de mogelijkheid tot verkrijging van het gezamenlijk gezag onder dezelfde regels als andere ongehuwde paren. Anders dan gehuwde ouders (art. 1:251 lid 1 BW) oefenden geregistreerde ouders niet van rechtswege het gezag uit over de uit of binnen hun relatie geboren kinderen, maar ingevolge art. 1:252 BW konden zij het gezag gezamenlijk uitoefenen indien zulks op hun beider verzoek in het gezagsregister was aangetekend. Door de invoering van art. 1:253aa en 1:253sa BW bestaan daarvoor nu andere regelingen op grond waarvan het gezamenlijk gezag van rechtswege ontstaat.⁶⁴ Art. 1:253aa BW bepaalt dat 'de ouders' gedurende hun geregistreerd partnerschap het gezag gezamenlijk uitoefenen (art. 1:253aa lid 1 BW). Het moet daarbij dus gaan om juridisch ouders, en nu per 1 april 2014 de vaderschapspresumptie ook binnen het geregistreerd partnerschap geldt, betekent dit voor man-vrouw paren dat zij allebei van rechtswege juridisch ouder zijn en beiden dus van rechtswege het gezamenlijk ouderlijk gezag hebben. Voor kinderen geboren binnen een geregistreerd partnerschap van twee vrouwen, ontstaat doorgaans ook gezamenlijk (ouderlijk) gezag. Daar zijn twee routes voor: 1. Art. 1:253aa BW, dat vereist dat beide geregistreerde partners juridisch ouder zijn, hetgeen vereist dat de meemoeder van rechtswege moeder is geworden. Dat kan het geval zijn indien aan de voorwaarden van art. 1:198 lid 1 sub b BW is voldaan (onbekende donor en een verklaring van de stichting donorgegevens), hetzij doordat de meemoeder het kind met toestemming van de geboortemoeder prenataal erkend heeft (art. 1:204 BW). In dat geval betreft het gezamenlijk ouderlijk gezag. 2. Is de meemoeder geen juridisch moeder geworden, dan verkrijgt ze het gezamenlijk gezag met de geboortemoeder op grond van art. 1:253sa BW, onder de voorwaarde dat het kind geen tweede juridische ouder heeft. Bij een geregistreerd partnerschap van twee mannen geldt een andere situatie. Hier stuit men op de voorwaarde van art. 1:253sa BW dat het kind geboren moet zijn binnen het geregistreerd partnerschap en dat is bij twee mannen nimmer het geval. Sinds 1 januari 1998⁶⁵ kunnen de ouder en diens partner op grond van art. 1:253t BW aan de rechter om het gezamenlijk gezag verzoeken. Deze regeling staat los van de status als geregistreerde partner en onderwerpt de toekenning van gezamenlijk gezag aan het oordeel van de rechter. Bij deze bepaling is het geslacht van de partners niet van belang.⁶⁶

64 Wet van 4 oktober 2001, *Stb.* 2001, 468 inzake gezamenlijk gezag van rechtswege bij geboorte tijdens een geregistreerd partnerschap (*Kamerstukken*, 27 047). Krachtens het Besluit van 7 november 2001, *Stb.* 2001, 544, is deze wet op 1 januari 2002 in werking getreden. Deze bepaling is nogmaals aangepast door de Wet van 9 oktober 2008, *Stb.* 2008, 410.

65 Datum inwerkingtreding van de Wet van 30 oktober 1997, *Stb.* 506 houdende wijziging van, onder meer, Boek 1 van het BW in verband met de invoering van gezamenlijk gezag voor een ouder en zijn partner en van gezamenlijke voogdij (*Kamerstukken*, 23 714). Inwerkingtredingsbesluit van 19 november 1997, *Stb.* 564.

66 Zie over dit medegezag Van Wamelen, *FJR* 1997, p. 264-274 en Doek, *FJR* 2000, p. 217-226. Zie ook Hoge Raad 13 juli 2001, *NJ* 2001, 514. Vergelijk Hoge Raad 24 februari 1989, *NJ* 1989, 741: geen ouderlijke macht voor duomoeders.

4.6.3 De onderhoudsplicht van de geregistreerde partner

Geregistreerde partners zijn, als ze juridisch ouder zijn, onderhoudsplichtig jegens hun kinderen overeenkomstig de bepalingen van Titel 17 van Boek 1 BW.⁶⁷ Ook de verwekker, alsmede de persoon die als levensgezel van de moeder heeft ingestemd met een daad die de verwekking van het kind tot gevolg kan hebben gehad, is 'als ware hij ouder' onderhoudsplichtig (art. 1:394 BW). Ook de vrouwelijke partner van de moeder die heeft ingestemd met de verwekking is sinds per 1 april 2014 onderhoudsplichtig jegens het kind op grond van deze bepaling. Andere niet-juridische ouders zijn slechts onderhoudsplichtig indien zij:

- samen met een ouder op de voet van art. 1:253t of 1:253sa BW het gezag uitoefen(d)en (art. 1:253w BW); of
- als pleegouders belast zijn met de gezamenlijke voogdij over hun pleegkind (art. 1:282 lid 6 BW); of
- stiefouder zijn.

De onderhoudsplicht van de stiefouder – geregeld in onder meer art. 1:392, 1:395, 1:395a lid 2 en art. 1:404 lid 2 BW – was vanouds beperkt tot de huwelijkspartner van de ouder van het kind.⁶⁸ Vanaf 1 april 2001 heeft – ingevolge een wijziging van art. 1:395 BW – ook de geregistreerde partner de status van stiefouder.⁶⁹ Deze stiefouder heeft daarmee dus ook een onderhoudsplicht jegens het kind van zijn geregistreerde partner, overeenkomstig de bepalingen van Titel 17 van Boek 1 BW.⁷⁰

67 Zie hoofdstuk 12.

68 Hoge Raad 8 april 1994, *NJ* 1994, 439 en ook nog Hoge Raad 3 november 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA8104.

69 Ingevolge de Wet van 21 december 2000 (Wet Openstelling huwelijk), *Stb.* 2001, 9.

70 Zie ook art. 1:82 BW (4.4), dat ingevolge art. 1:80b BW onverkort van toepassing is op geregistreerde partners.